

RECENZJA
osiągnięć naukowych habilitanta,
dr. Jacka ZBOINY

1. Podstawowe informacje o kandydacie

Pan dr Jacek ZBOINA jest związany z branżą ochrony przeciwpożarowej od ponad 20 lat służby w Państwowej Straży Pożarnej (PSP), najdłużej w strukturach aktualnie Centrum Naukowo-Badawczego Ochrony Przeciwpożarowej im. Józefa Tuliszkowskiego – Państwowego Instytutu Badawczego (CNBOP-PIB). W 1999 r. ukończył *Studia Wyższe Zawodowe w zakresie Inżynierii Bezpieczeństwa Pożarowego* w Szkole Głównej Służby Pożarniczej (SGSP). Uzyskał dzięki temu tytuł zawodowy inżyniera pożarnictwa oraz pierwszy stopień oficerski w PSP. Dwa lata później (w 2001 r.) ukończył kształcenie w SGSP w formie *Uzupełniających Studiów Magisterskich w zakresie Bezpieczeństwa Pożarowego*, uzyskując tytuł zawodowy magistra pożarnictwa. Dziesięć lat później (w 2011 r.) rozwinął swoje wiedzę, umiejętności i kompetencje społeczne poprzez udział i ukończenie studiów podyplomowych pt. *Menedżer Innowacji* w Szkole Głównej Handlowej w Warszawie. Po trzech kolejnych latach (w 2014 r.) uzyskał pierwszy stopień naukowy – doktora w dyscyplinie nauk o bezpieczeństwie. Podstawą do nadania stopnia była rozprawa doktorska pt. *Doskonalenie ochrony przeciwpożarowej jako warunek niezbędny zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego Rzeczypospolitej Polskiej*. Stopień naukowy został nadany przez Wydział Dowodzenia i Operacji Morskich w Akademii Marynarki Wojennej im. Bohaterów Westerplatte w Gdyni (AMW). Rozprawa doktorska została przygotowana pod opieką promotora dr. hab. Andrzeja Ostrokólskiego, prof. AMW, przy wsparciu promotora pomocniczego dr. Jana Gołębińskiego. Należy dodać, że Pan dr Jacek ZBOINA jest także absolwentem programu pt. *A one-year management development program MANAGEMENT 2016*, zorganizowanego przez ICAN Institute w Warszawie. Program ten ukończył w 2017 r.

Przebieg pracy naukowo-zawodowej Pana dr. Jacka ZBOINY stanowi konsekwencję rozwoju jego wykształcenia oraz realizowania się w działalności naukowej. Po uzyskaniu szlifów oficerskich rozpoczął on służbę w SGSP na stanowisku asystenta w Pododdziałach Szkolnych (1999-2002). W latach 2002-2005 był specjalistą i starszym specjalistą ds. systemów sygnalizacji alarmu pożarowego i automatyki pożarniczej w CNBOP¹. W latach 2006-2008

¹ Zróżnicowanie w stosowanych skrótach (CNBOP, CNBOP-PIB) wynika z faktu nadania w 2010 r. właściwemu instytutowi statusu Państwowego Instytutu Badawczego (Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 września 2010 r. w sprawie nadania Centrum Naukowo-Badawczemu Ochrony Przeciwpożarowej im. Józefa Tuliszkowskiego w Józefowie statusu państwowego instytutu badawczego).

pełnił funkcję kierownika Jednostki Certyfikującej CNBOP. Z przedłożonej dokumentacji wynika przerwa zawodowa przypadająca na okres 01.06.2008 r. – 31.05.2009 r., po której Pan dr Jacek ZBOINA był doradcą Komendanta Głównego PSP, zastępcą Dyrektora CNBOP (CNBOP-PIB) ds. certyfikacji i dopuszczeń (2009-2021), w tym p.o. Pełnomocnika ds. naukowo-badawczych w CNBOP-PIB (w okresie 01.01.2015 r. – 30.06.2015 r.). Z dniem 01.02.2021 r. podjął on obowiązki zastępcy Dyrektora CNBOP-PIB.

Z przedłożonej dokumentacji wynika, iż Pan dr Jacek ZBOINA nie ubiegał się uprzednio o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego w dyscyplinie nauk o bezpieczeństwie. Natomiast szeroki zakres realizowanych zadań badawczych wpisuje się w dyscyplinę nauk o bezpieczeństwie (pomimo sprawowania obowiązków związanych z badaniami naukowymi prowadzonymi przez CNBOP-PIB w dziedzinie nauk technicznych).

2. Informacje o obowiązujących przepisach prawa na dzień wszczęcia ocenianego postępowania habilitacyjnego, w tym obowiązujących kryteriach oceny

Na dzień wszczęcia ocenianego postępowania habilitacyjnego właściwe są regulacje prawne opisane w ustawie z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 574 ze zm.). Zgodnie z przywołanymi regulacjami, obowiązujące w procedurze habilitacyjnej kryteria oceny są następujące²:

1. Posiadanie stopnia naukowego doktora.
2. Posiadanie w dorobku osiągnięcia naukowego albo artystycznego, stanowiącego znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny.
3. Wykazywanie się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej.

Niniejsza recenzja odnosi się do zapisów art. 219 ust. 1 pkt 2 tejże ustawy. Służy ocenie, czy habilitant posiada w swoim dorobku osiągnięcie naukowe stanowiące znaczny wkład w rozwój dyscypliny nauk o bezpieczeństwie. Ocena końcowa opiera się na treściach pkt. 3.6. niniejszej recenzji. Pozostałe treści recenzji wynikają z umowy, w której stronami są podmiot habilitujący oraz recenzent. Sporządzono je na potrzeby postępowania habilitacyjnego i nie mają wpływu na ostateczną ocenę stwierdzenia spełnienia zapisów art. 219 ust. 1 pkt 2 wspomnianej ustawy.

² Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 574 ze zm.), art. 219 ust. 1.

3. Informacje o ocenianych osiągnięciach naukowych

3.1. Tytuł osiągnięcia naukowego stanowiącego podstawę ubiegania się w aktualnym postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego

Osiągnięcie naukowego stanowiące podstawę ubiegania się w aktualnym postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego to autorska monografia opublikowana w wykazie, o którym mowa w art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. a ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 574 ze zm.): J. Zboina, *Bezpieczeństwo pożarowe – rozważania na gruncie teorii i praktyki*, Wyd. CNBOP-PIB, Józefów 2018, ISBN: 978-83-948534-4-0, DOI: 10.17381/2018.5. Została wydana nakładem Wydawnictwa CNBOP-PIB w Józefowie 4 lata przed złożeniem wniosku o przeprowadzenie postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki o bezpieczeństwie (lp. 99, identyfikator wydawnictwa 19200, na podstawie komunikatu MEiN z dnia 22 lipca 2021 r. w sprawie wykazu wydawnictw publikujących recenzowane monografie naukowe). Wspomniane wydawnictwo jest uznanym w branży ochrony przeciwpożarowej miejscem wydawania monografii i artykułów naukowych poruszających problematykę odnoszącą się m. in. do nauk o bezpieczeństwie.

3.2. Dane naukometryczne

Dane naukometryczne przedstawiono na podstawie informacji przygotowanej przez Dział Wydawnictw i Promocji CNBOP-PIB. Opracowano je w oparciu o czasopisma ujęte w wykazie, o którym mowa w art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. b ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 574 ze zm.).

Sumaryczny impact factor dotyczący publikacji dr. Jacka ZBOINY wynosił (na dzień złożenia wniosku) 6,754. Wartość tą obliczono dla publikacji jako całości, co wynika z istoty tego wskaźnika (bez rozbijania wartości w związku z liczbą współautorów publikacji). Artykuły o najwyższych wartościach jednostkowych impact factor zostały opublikowane w czasopiśmie „European Research Studies Journal” (2 artykuły, IF=1,57). Osiągnięta wartość sumarycznego impact factor odpowiada etapowi kariery naukowej kandydata w odniesieniu do dyscypliny nauk o bezpieczeństwie. Świadczy o dostrzegalności jego dorobku naukowego w kraju i na arenie międzynarodowej.

Sumaryczna punktacja ministerialna jest wyrażana przez wartości 595 pkt. MEiN dla publikacji zwartych oraz 529 pkt. dla artykułów naukowych. Należy podkreślić, że punkty te zostały obliczone dla wartości określonych według zasad parametryzacji jednostek naukowych z 2016 r. oraz zasad ewaluacji jakości działalności naukowej z 2021 r., w zależności od daty wydania poszczególnych publikacji. Świadczą o intensywnej i stałej działalności polegającej na publikowaniu wyników badań naukowych, indywidualnych i zbiorowych.

O rozpoznawalności dorobku naukowego dr. Jacka ZBOINY świadczy liczba cytowań publikacji jego autorstwa i współautorstwa. Według Publish or Perish to liczba 121 cytowań (bez autocytowań) oraz 132 cytowań (wraz z autocytowaniami).

Na podstawie analizy cytowań uzyskano wartość indeksu Hirscha równą '6' (według Google Scholar) oraz '1' (według Web of Science). To relatywnie wysokie wartości dla osób reprezentujących nauki o bezpieczeństwie na wskazanym etapie kariery naukowej.

Forma przedstawionej przez kandydata informacji naukowometrycznej uniemożliwia dokonanie analizy wartości sumarycznego impact factor, sumarycznej punktacji ministerialnej, liczby cytowań oraz indeksu Hirscha w rozbiciu na okres przed uzyskaniem stopnia naukowego doktora oraz po uzyskaniu stopnia naukowego doktora.

Ze wspomnianej powyżej informacji wynika również, że cytowania zliczono nie tylko dla autorskich publikacji kandydata, lecz również dla pozycji literaturowych, w przypadku których habilitant był redaktorem naukowym (np. *Bezpieczeństwo, Teoria - badania - praktyka*, red. A. Czapryński, B. Wiśniewski, J. Zboina; *Nauki o bezpieczeństwie. Wybrane problemy badań*, red. A. Czapryński, B. Wiśniewski, J. Zboina). W wykazie nie doprecyzowano, czy cytowania dotyczyły autorskiego bądź współautorskiego rozdziału, czy też zostały zliczone dla monografii jako całości (dlatego mogły dotyczyć rozdziałów autorstwa bądź współautorstwa innych osób). Rzuca to światło na realne wartości wykazanych przez habilitanta wskaźników cytowalności w rozumieniu wartości bezwzględnych, ma natomiast marginalne znaczenie w optyce ogólnej rozpoznawalności publikacji powiązanych z kandydatem (w tym tych, których był redaktorem naukowym).

3.3. Informacje o liczbie publikacji naukowych, monografii, rozdziałów w monografiach

Pan dr Jacek ZBOINA prowadził intensywną działalność polegającą na publikowaniu wyników badań naukowych, głównie w przedmiocie nauk o bezpieczeństwie zawężonym do zagadnień dotyczących ochrony przeciwpożarowej i bezpieczeństwa pożarowego, w tym technosfery funkcjonowania systemu ochrony przeciwpożarowej.

W okresie przed uzyskaniem stopnia naukowego doktora nauk o bezpieczeństwie Pan dr Jacek ZBOINA nie był autorem żadnej monografii. Po uzyskaniu tego stopnia opisuje swoim nazwiskiem 3 przygotowane samodzielnie dzieła tego rodzaju (w tym monografię wskazaną jako podstawa do nadania stopnia naukowego doktora habilitowanego oraz monografię wydaną nakładem zagranicznego ośrodka naukowego – Lwowskiego Państwowego Uniwersytetu Ochrony Życia, Ukraina).

Nawiązując do rozdziałów w monografiach, przed uzyskaniem stopnia naukowego doktora nauk o bezpieczeństwie kandydat był autorem 3 takich opracowań (samodzielnym autorem tylko 1). W okresie po uzyskaniu tego stopnia naukowego raportuje aż 36 rozdziałów w monografiach, przy czym jest samodzielnym autorem 19 z nich.

Jako osoba bez stopnia naukowego, habilitant był samodzielnym redaktorem 3 monografii. Po uzyskaniu tego stopnia, podjął się redakcji 8 monografii (w tym 3 wiążą się z jego samodzielnym wysiłkiem redakcyjnym).

Sprowadzając analizę do kwestii artykułów naukowych, należy wskazać, że nie wszystkie sprawozdane przez kandydata artykuły zostały opublikowane w czasopismach naukowych. Mowa, chociażby, o „Przeglądzie Pożarniczym”, „Ochronie Przeciwpożarowej”, „Przestrzeni Ludzi Biznesu”, „Rynku Inwestycji”, „Ochronie Mienia i Informacji”. Wykluczono je więc z szacowania liczby artykułów naukowych stanowiących udział w dorobku naukowym kandydata. Mimo to, dr Jacek ZBOINA może przypisać sobie zauważalny udział w rozwoju stanu wiedzy z zakresu ochrony przeciwpożarowej w odniesieniu do nauk o bezpieczeństwie. Przed uzyskaniem stopnia naukowego doktora był bowiem autorem 7 (w tym samodzielnie 4) artykułów naukowych. Natomiast po uzyskaniu stopnia naukowego doktora przygotował w sumie 13 artykułów naukowych (w tym 1 samodzielnie). Liczby wszystkich opublikowanych przez niego artykułów (tych w czasopismach naukowych oraz w czasopismach branżowych) wynoszą odpowiednio 8 artykułów przed uzyskaniem stopnia naukowego doktora (w tym 4 samodzielnie) oraz 31 artykułów po uzyskaniu stopnia naukowego doktora (w tym 6 samodzielnie).

Samodzielność publikacyjna Pana dr. Jacka ZBOINY jest najbardziej widoczna w przypadku rozdziałów w monografiach jako kluczowych formach komunikacji wyników badań naukowych prowadzonych w dyscyplinie nauk o bezpieczeństwie. Zdaje się mieć mniejsze znaczenie w przypadku artykułów naukowych – zwłaszcza z uwagi na specyfikę tematyki właściwych badań naukowych, wymuszającą prowadzenie ich w zespołach badawczych, w konsekwencji opracowywanie wieloautorskich artykułów naukowych raportujących wyniki tychże badań. Na uwagę zasługują aż trzy samodzielne monografie, w tym jedna wydana nakładem wydawnictwa zagranicznego. Świadczy to o gotowości do kompleksowego prezentowania własnych koncepcji oraz otwartości na rozpowszechnianie dorobku nauk o bezpieczeństwie na arenie międzynarodowej.

3.4. Najważniejsze czasopisma, w ramach których kandydat publikował swoje prace naukowe

Do najważniejszych czasopism, w ramach których kandydat publikował swoje prace naukowe, należy zaliczyć:

- a) „European Research Studies Journal” (100 pkt. MEiN, nieprzypisane do nauk o bezpieczeństwie),
- b) „Przemysł Chemiczny” (70 pkt. MEiN, nieprzypisane do nauk o bezpieczeństwie),
- c) „Atmosphere” (70 pkt. MEiN, nieprzypisane do nauk o bezpieczeństwie),
- d) „Bezpieczeństwo i Technika Pożarnicza” (czasopismo wydawane przez CNBOP-PIB),
- e) „Safety & Fire Technology” (40 pkt. MEiN, przypisane do nauk o bezpieczeństwie, czasopismo powstałe wskutek przekształcenia czasopisma „Bezpieczeństwo i Technika Pożarnicza”, również wydawane przez CNBOP-PIB).

Analiza wykazanych artykułów naukowych prowadzi do przekonania, że Pan dr Jacek ZBOINA poruszał w nich zagadnienia wpisujące się w tzw. technosferę funkcjonowania systemu ochrony przeciwpożarowej, rozumianego jako system operacyjny (nie zaś jako podsystem) systemu bezpieczeństwa narodowego RP. Zagadnienia te dotyczą w głównej mierze certyfikacji, standaryzacji, testowania i wdrażania nowoczesnych technologii w podmiotach stanowiących przeważnie elementy systemu ochrony przeciwpożarowej w Polsce. Z uwagi na specyfikę tego systemu mają one istotne znaczenie z punktu widzenia jego funkcjonowania, w tym właściwej efektywności, zgodności, adekwatności i ekonomiczności. Odnoszą się również przyczynkowo do zagadnień ochrony przeciwpożarowej korespondujących (składających się na, wynikających z, powiązanych w inny sposób) poruszanych w dziele habilitacyjnym. Z wielu perspektyw, aczkolwiek spójnie, nawiązują do obranego przez habilitanta kierunku rozwoju naukowego.

Brak aktualnego przypisania części najważniejszych czasopism, w ramach których kandydat publikował swoje prace naukowe, do nauk o bezpieczeństwie, w opinii recenzenta, należy traktować drugorzędnie. Wynika to z dynamiki zmian w wykazie, o którym mowa w art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. b ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 574 ze zm.), a także charakteru zagadnień konstytuujących problematykę ochrony przeciwpożarowej – zagadnień, z których część, bezpośrednio bądź pośrednio, wpisuje się w nauki techniczne, a ma znaczenie z punktu widzenia nauk społecznych (nauk o bezpieczeństwie – np. wpływu zmian w technosferze funkcjonowania systemu ochrony przeciwpożarowej na to funkcjonowanie).

Należy podkreślić, że w wykazie artykułów opublikowanych w czasopismach naukowych wskazano czasopisma nieujęte w wykazie, o którym mowa w art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. b ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 574 ze zm.). Wymienia się tu takie czasopisma, jak „Przegląd Pożarniczy”, „Ochrona Mienia i Informacji” oraz „Ochrona Przeciwpożarowa”. Można mieć uzasadnione wątpliwości co do tego, czy są to czasopisma naukowe. Tytuły opublikowanych w nich artykułów rzucają światło na możliwość przypisania (przynajmniej w pewnym stopniu) samym artykułom waloru naukowości. Na podkreślenie zasługuje fakt, iż czasopisma „Przegląd Pożarniczy” i „Ochrona Przeciwpożarowa” to rozpoznawalne w całym kraju czasopisma branżowe.

3.5. Informacje o wiodącej roli kandydata w ramach powstawania współautorskich prac naukowych

Wiodącą rolę kandydata w ramach powstawania współautorskich prac naukowych (określaną poprzez stwierdzenie faktu bycia tzw. pierwszym autorem lub którymś z redaktorów monografii) stwierdza się w przypadku:

- a) 3 samodzielnych redakcji monografii naukowych opublikowanych przed uzyskaniem stopnia naukowego doktora,

- b) 3 samodzielnych redakcji monografii opublikowanych po uzyskaniu stopnia naukowego doktora,
- c) 5 współredakcji monografii opublikowanych po uzyskaniu stopnia naukowego doktora,
- d) 2 artykułów naukowych opublikowanych przed uzyskaniem stopnia naukowego doktora,
- e) 18 artykułów (naukowych i branżowych) opublikowanych po uzyskaniu stopnia naukowego doktora.

Stanowi to przesłankę za tym, że Pan dr Jacek ZBOINA wielokrotnie podejmował zespołowe działania badawcze oraz wniósł kluczowy wkład w powstanie 31 współautorskich publikacji. Większa ich część dotyczy zagadnień interdyscyplinarnych, wymagających zaangażowania przedstawicieli nie tylko nauk o bezpieczeństwie, lecz również osób reprezentujących środowiska nauk technicznych oraz nauk o organizacji i zarządzaniu.

3.6. Ocena wskazanego przez kandydata osiągnięcia naukowego

Osiągnięciem naukowym stanowiącym podstawę ubiegania się w niniejszym postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego to autorska monografia pt. *Bezpieczeństwo pożarowe – rozważania na gruncie teorii i praktyki*. Została wydana w języku polskim, w 2018 r., nakładem Wydawnictwa CNBOP-PIB w Józefowie (ISBN: 978-83-948534-4-0, DOI: 10.17381/2018.5). Wspomniane wydawnictwo znajduje się w wykazie, o którym mowa w art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. a ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 574 ze zm.). Przypisano mu lp. 99 oraz identyfikator wydawnictwa 19200 (na podstawie komunikatu MEiN z dnia 22 lipca 2021 r. w sprawie wykazu wydawnictw publikujących recenzowane monografie naukowe).

Oceniana monografia liczy 140 stron (10 arkuszy wydawniczych). Została opracowana w ramach projektu badawczo-rozwojowego nr DOB-BIO7/08/01/2015 pt. „Opracowanie innowacyjnego systemu zarządzania bezpieczeństwem obiektów zabytkowych w zurbanizowanych centrach miast” (projekt został sfinansowany ze środków Narodowego Centrum Badań i Rozwoju). Recenzje naukowe monografii wykonali Pan dr hab. Jarosław Teska, prof. AMW, oraz Pan dr hab. inż. Bogdan Kosowski, prof. UJ.

Na monografię składają się „Wykaz skrótów i definicji”, „Wstęp”, 5 rozdziałów:

- 1) Współczesne uwarunkowania bezpieczeństwa pożarowego;
- 2) Ochrona przeciwpożarowa – teoria problemu;
- 3) Wyzwania i zagrożenia dla bezpieczeństwa pożarowego;
- 4) System bezpieczeństwa pożarowego;
- 5) Doskonalenie i dostosowywanie systemu bezpieczeństwa pożarowego oraz wprowadzanie w nim zmian;

„Zakończenie”, „Bibliografia” oraz „Streszczenie w języku angielskim”.

W „Wykazie skrótów i definicji” habilitant zestawiał najczęściej stosowane skróty kluczowe dla zrozumienia istoty treści monografii. Poza tymi powszechnie stosowanymi w branży ochrony przeciwpożarowej (m. in. KSRG, CNBOP-PIB, PSP), uwzględnił terminy wynikające wprost z przeprowadzonych badań naukowych (np. ZR – zespół ratowniczy, sKSP – system kaset straży pożarnej, PPR – pierwsza pomoc ratownicza). Wykaz uzupełniono o 9 definicji zagadnień wypracowanych w toku prac projektowych w ramach projektu badawczo-rozwojowego pt. „Opracowanie innowacyjnego systemu zarządzania bezpieczeństwem obiektów zabytkowych w zurbanizowanych centrach miast” (np. zdarzenie krytyczne, pożar krytyczny, osiągalność zespołu ratowniczego, poziom realizacji celów ochronnych PPR). Istotnie wpłynęło to na poziom zrozumienia treści monografii, a także zasygnalizowało wkład w dotychczasowy poziom wiedzy z zakresu nauk o bezpieczeństwie.

We „Wstępie” dr Jacek ZBOINA przedstawił treści wyrażające motywację do podjęcia samodzielnych badań naukowych. Słusznie wskazał, że „(...) podmiotem [bezpieczeństwa – P.G.] jest (...) człowiek. Ochrona jego życia i zdrowia jest priorytetem w ochronie przeciwpożarowej, ale w dalszej kolejności celami ochronnymi są odpowiednio mienie, środowisko oraz – coraz częściej – zapewnienie ciągłości działania”³, a „w procesie badawczym konieczne jest uwzględnienie zmienności zagrożeń, tj. ewolucji znanych zagrożeń i pojawiania się nowych, dotychczas niespotykanych lub nieznanymi”⁴. Cenne z poznawczego punktu widzenia było zrelatywizowanie dotychczasowego stanu wiedzy z wysiłkami badawczymi podejmowanymi przez przedstawicieli nauk o bezpieczeństwie w efektywnej formule projektów badawczo-rozwojowych. Naturalną konsekwencją zaprezentowanej motywacji badań naukowych było opisanie zawartości poszczególnych rozdziałów monografii. Dokonano tego w układzie ‘zakres rozdziału – problem badawczy’. Z ich lektury wynika logika zaprojektowanego procesu badawczego oraz istota pomysłu kandydata na dokonanie znacznego wkładu w rozwój dyscypliny nauk o bezpieczeństwie.

Rozdział 1 został poświęcony współczesnym uwarunkowaniom bezpieczeństwa pożarowego. Skupiono się w nim na omówieniu postrzegania bezpieczeństwa pożarowego, nowoczesnym ujęciu tego zagadnienia, a także relacjach występujących pomiędzy bezpieczeństwem pożarowym a bezpieczeństwem państwa. Podjęto tam wysiłek udzielenia odpowiedzi na pytanie (problem badawczy) o to, jakie uwarunkowania bezpieczeństwa pożarowego występują współcześnie. Wysiłek ten okazał się skuteczny. Należy podkreślić, że wiązał się on z nie lada wyzwaniem, gdyż zagadnienia dotyczące bezpieczeństwa pożarowego i ochrony przeciwpożarowej są rozproszone prawnie, niespójne znaczeniowo oraz relatywnie płytko traktowane w badaniach naukowych prowadzonych w dziedzinie nauk społecznych. Zaczerpniecie z dotychczasowego dorobku nauk o bezpieczeństwie oraz z rozwiązań (koncepcji, formalnych ujęć) zagranicznych pozwoliło na umocowanie ochrony przeciwpożarowej (pośrednio zaś bezpieczeństwa pożarowego) na styku podsystemu militarnego i podsystemu cywilnego w ramach systemu obronnego, będącego systemem

³ J. Zboina, *Bezpieczeństwo pożarowe – rozważania na gruncie teorii i praktyki*, Wyd. CNBOP-PIB, Józefów 2018, s. 11.

⁴ Tamże, s. 12.

operacyjnym systemu bezpieczeństwa państwa. Mimo iż takie ujęcie może budzić pewne wątpliwości natury teoretycznej i praktycznej (związane z ochronnymi nie zaś obronnymi aspektami ochrony przeciwpożarowej), niewątpliwie stanowi pierwszą, tak szeroko i wnikliwie uargumentowaną próbę bezpośredniego powiązania bezpieczeństwa pożarowego z bezpieczeństwem państwa (w polskich warunkach również z bezpieczeństwem narodowym). Wpisuje się w to autorskie ukazanie ochrony przeciwpożarowej w optyce działań prewencyjnych, profilaktycznych i edukacyjnych, a także ratowniczych.

W rozdziale 2 skupiono się na teorii ochrony przeciwpożarowej. Rozważania oparto na złożonym problemie badawczym wyrażanym przez pytania: Jakie istnieją współcześnie związki i zależności pomiędzy ochroną przeciwpożarową a bezpieczeństwem pożarowym?, a także Jaka jest istota i jakie wymagania ochrony przeciwpożarowej, a także jak ona funkcjonuje? Niniejszy rozdział oparto na wątpliwościach skrytykizowanych w rozdziale poprzednim. Wynika z niego funkcjonalno-podmiotowy charakter ochrony przeciwpożarowej. Jej istotę wyrażono poprzez działania prewencyjne, profilaktykę (prewencję) i edukację społeczną, a także działania ratownicze. Wskazano, że ochrona przeciwpożarowa, jako byt konceptualny, wiąże ze sobą te trzy zasadnicze rodzaje działań, stwarzając tym samym warunki do generowania efektu synergicznego w działalności podmiotów ochrony przeciwpożarowej. Podkreślono konieczność systemowej jej integracji, z czego wynika możliwość wpisania systemów operacyjnych systemu ochrony przeciwpożarowej (np. KSRG) do systemu bezpieczeństwa państwa (niemniej jako właściwych systemów operacyjnych, nie zaś, jak twierdzi kandydat, podsystemów; s. 40). Słusznie stwierdzono, że „brak jest metodyki oceny jakości działań ratowniczo-gaśniczych”⁵. Można odnieść wrażenie, że stwierdzenie to przyświecało habilitantowi w toku prowadzenia badań naukowych, co ocenia się bardzo pozytywnie. Podobnie, jak rozpatrywanie działań ratowniczych w kategorii usług, wskazanie konieczności budowania systemu ochrony przeciwpożarowej ‘od dołu’, a także uwzględnienia interdyscyplinarnego charakteru ochrony przeciwpożarowej w kontekście badań prowadzonych w naukach o bezpieczeństwie (np. poprzez powiązanie z zagadnieniami budowlanymi oraz inżynierią bezpieczeństwa).

W rozdziale 3 opisano wyzwania i zagrożenia dla bezpieczeństwa pożarowego. Wiązało się to z udzieleniem odpowiedzi na pytanie o aktualnie występujące w obszarze bezpieczeństwa pożarowego wyzwania i zagrożenia – pytanie skonkretyzowane dzięki pytaniom szczegółowym: W jaki sposób można opisać główne wyzwania dla ochrony przeciwpożarowej? Jak scharakteryzować zasadnicze kategorie zagrożeń bezpieczeństwa pożarowego? Jak przebiega ewolucja wyzwań i zagrożeń w obszarze bezpieczeństwa pożarowego?. Szeroko potraktowano kategorię wyzwań, co umożliwiło kompleksowe podejście do ich odpowiedników dotyczących omawianego rodzaju bezpieczeństwa. Dzięki temu wskazano liczne kierunki badań bezpieczeństwa pożarowego – warto podkreślić, że kierunki istotne dla rozwoju nauk o bezpieczeństwie. Wśród ich głównych odpowiedników wymieniono doskonalenie i dostosowywanie ochrony przeciwpożarowej w kontekstach jej bieżącego umiejscowienia i znaczenia w systemie bezpieczeństwa państwa, ewolucji zagrożeń,

⁵ Tamże, s. 42.

synergii działań, podstaw formalnych, integracji działań, zarządzania zasobami ludzkimi, kształcenia i doskonalenia zawodowego, finansowania, doskonalenia organizacyjnego, a także wdrażania nowych technologii i rozwiązań (technicznych i organizacyjnych). Nawiązując do zagrożeń, dokonano podziału m. in. ich źródeł pochodzenia na te naturalne i techniczne (w rozumieniu wynikających z działalności człowieka). Oddaje to zasadniczy charakter zagrożenia pożarowego oraz eksponowane w literaturze przedmiotu podejścia klasyfikacyjne. Niemniej, sprowadza rozważania wyłącznie do bezpośrednich przyczyn występowania zagrożeń (np. pomija pożary jako następstwa niepokojów społecznych). Pozytywnie oceniam podrozdział dotyczący ewolucji wyzwań i zagrożeń dla bezpieczeństwa pożarowego. Zastosowano tu podejście prognostyczne, cenne z punktu widzenia dalszych kierunków badań naukowych. Ich interdyscyplinarny kontekst może przyczynić się również do rozwoju nauk o bezpieczeństwie.

Rozdział 4 poświęcono systemowi bezpieczeństwa pożarowego. Właściwe problemy badawcze oparto na zagadnieniach organizacji, działania i skuteczności tego systemu. Rozwinięto je w 4 podrozdziałach merytorycznych. Dotyczyły one, kolejno, ogólnego opisu systemu bezpieczeństwa pożarowego, działań systemowych, systemowej skuteczności, a także potrzeb i możliwości doskonalenia tego systemu. Rozważania oparto na dokumentach prawnych i strategicznych, tj. w ścisłej relacji z istniejącym stanem prawnym i pożądanym, docelowym stanem systemu bezpieczeństwa narodowego RP. Habilitant nie skorzystał ze sposobności zaproponowania autorskiego ujęcia (i, zwłaszcza, graficznego przedstawienia) struktury systemu bezpieczeństwa pożarowego oraz strukturalnego powiązania go z systemem bezpieczeństwa państwa. Niemniej, wyniki jego rozważań stwarzają podstawy do kontynuacji wysiłków badawczych właśnie w takich kierunkach.

Doskonalenie i dostosowywanie systemu bezpieczeństwa pożarowego oraz wprowadzanie w nim zmian opisano w rozdziale 5. Całość rozważań oparto na dwóch zasadniczych kwestiach – rozwiązaniach organizacyjnych i rozwiązaniach technicznych. Tym samym oddano istotę ochrony przeciwpożarowej, w konsekwencji również bezpieczeństwa pożarowego. Niniejszy rozdział nie miał charakteru reprezentatywnego. Opisano w nim „(...) kilka wybranych przykładów wdrożeń na terenie Polski”⁶, a „R(r-P.G.)ozwiązania te najczęściej są wynikiem prac i projektów rozwojowych, badań naukowych, doświadczeń czy zdarzeń”⁷. Zwrócono uwagę na m. in. dynamiczne i oświetlenie awaryjne kierunkowe, wykorzystanie bezzałogowych statków powietrznych w ratownictwie i systemach bezpieczeństwa, multisymulacje – analizy ryzyka pożarowego, rozwiązanie techniczne wspierające zarządzanie bezpieczeństwem pożarowym w obiektach muzealnych i zabytkowych, oprogramowanie wspierające projektowanie systemu ratowniczego, nowoczesne ochrony osobiste, system monitoringu pożarowego, oprogramowanie wspierające sporządzanie planów zarządzania kryzysowego, a także metodykę oceny ryzyka dla systemu zarządzania kryzysowego. Ukazano więc konkretne sposoby doskonalenia systemu bezpieczeństwa pożarowego, realnie determinujące jego funkcjonowanie na różnych poziomach organizacyjnych, głównie

⁶ Tamże, s. 105.

⁷ Tamże, s. 105-106.

w wymiarze niemilitarnym, odnoszące się do działań zróżnicowanych instytucji (rządowych, samorządowych, prywatnych) i organizacji pozarządowych. Pan dr Jacek ZBOINA swoją uwagę poświęcił także ocenie skuteczności rozwiązań w zakresie ochrony przeciwpożarowej. Sformułował wytyczne mogące stanowić dalsze kierunki badań naukowych w dyscyplinie nauk o bezpieczeństwie.

W „Zakończeniu” dokonano streszczenia poczynionych rozważań. Syntetycznie ustosunkowano się do wcześniej sformułowanych problemów badawczych. Jak stwierdza sam autor, „Niniejsza praca jest podsumowaniem wieloletnich badań i obserwacji autora dotyczących współczesnych wyzwań i zagrożeń dla bezpieczeństwa pożarowego oraz badań nad bezpieczeństwem. Badania i obserwacje, prowadzone samodzielnie oraz z innymi badaczami i specjalistami, były uzupełniane o doświadczenia autora, a także nimi inspirowane i z nimi konfrontowane”⁸. Potwierdzają to odczucia recenzenta po lekturze ocenianego dzieła – dzieła, którego treści świadczą o dojrzałości habilitanta do samodzielnego prowadzenia badań naukowych na styku teorii i praktyki.

Ogólnie rzecz ujmując, monografię uważam za publikację cenną w optyce rozwoju nauk o bezpieczeństwie (pomimo zasygnalizowanych w niniejszej recenzji kwestii). Natomiast za jej najcenniejszą część wskazuję rozdział 1 i rozdział 2. Zwarto w nich pierwsze, tak kompleksowe i uargumentowane umocowanie zagadnień bezpieczeństwa pożarowego i ochrony przeciwpożarowej w systemie bezpieczeństwa państwa w Polsce (systemie bezpieczeństwa narodowego RP). Specyfika tego umocowania oddaje charakter tychże zagadnień – charakter, z którego wynika konieczność prowadzenia nierzadko interdyscyplinarnych badań naukowych na styku nauk społecznych i nauk technicznych, z pożytkiem dla rozwoju jednych i drugich.

Reasumując, stwierdzam, że **autorska monografia pt. *Bezpieczeństwo pożarowe – rozważania na gruncie teorii i praktyki* stanowi znaczny wkład w rozwój dyscypliny nauk o bezpieczeństwie, tym samym spełnia wymogi określone w art. 219 ust. 1 pkt 2 lit. a ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 574 ze zm.)**.

3.7. Weryfikacja spełnienia kryterium dotyczącego wykazania się istotną aktywnością naukową lub artystyczną

Prowadzenie przez Pana dr. Jacka ZBOINĘ intensywnej aktywności naukowej wiązało się z partycypowaniem w pracach zespołów realizujących projekty badawczo-rozwojowe. Poniżej wykazano właściwe przedsięwzięcia projektowe:

- 1) Doskonalenie systemu certyfikacji i dopuszczenia dostosowania sprzętu ratowniczego wykrzesywanego w Państwowej Straży Pożarnej - w ramach zadania badawczego nr SP-2 pn. Rozwój organizacyjnych systemów przeciwdziałania zagrożeniom technicznym, 2005, Program Wieloletni PW-004 Ministra Gospodarki, status: członek zespołu badawczego.

⁸ Tamże, s. 125.

- 2) Zintegrowany mobilny system wspomagający działania antyterrorystyczne i antykrzysowe PROTEUS, 2007-2014, status: członek zespołu badawczego.
- 3) Zintegrowany system budowy planów zarządzania kryzysowego w oparciu o nowoczesne technologie informatyczne, 2012-2015, NCBR, DOBR/0015/R/ID/2012/03, status: kierownik zespołu badawczego.
- 4) Metodyka oceny ryzyka na potrzeby systemu zarządzania kryzysowego RP, 2013-2015, NCBR, DOBR/0077/R/ID3/2013/3, status: członek komitetu sterującego.
- 5) Krajowy projekt badawczo-rozwojowy pt. Opracowanie innowacyjnego systemu zarządzania bezpieczeństwem obiektów zabytkowych w zurbanizowanych centrach miast, 2015-2018, NCBR, DOB-BIO7/08/01/2015, status: członek zespołu badawczego, zatwierdzający wyniki prac projektowych.
- 6) DRIVER+, 2014-2018, 7 Framework Programme, status: ekspert, użytkownik końcowy, uczestnik.
- 7) Krajowy projekt badawczo-rozwojowy pt. Sterowanie autonomicznym dronem za pomocą gogli (monookularu), 2018-2021, NCBR, DOB-BIO9/26/04/2018, status: członek zespołu badawczego, zatwierdzający wyniki prac projektowych.
- 8) Krajowy projekt badawczo-rozwojowy pt. Symulator szkoleniowy w zakresie wykorzystania technicznych systemów przeciwpożarowych wspierających ewakuację ludzi z obiektów budowlanych, 2018-2022, NCBR, DOB-BIO9/16/01/2018, status: kierownik projektu, członek zespołu badawczego.
- 9) Protection System for large gatherings of People in Religious Sites (PRoSPeReS), 2021-2023, 101034230, ekspert w zespole badawczym.

Dodatkowo, kandydat zrealizował 6 zleconych prac badawczych.

Na podstawie przedstawionych informacji stwierdza się, że Pan dr Jacek ZBOINA od 2012 r. realizuje liczne, różnorodne, głównie krajowe działania projektowe, w ramach których prowadzi badania naukowe oraz kieruje zespołami badawczymi (w przypadku 2 projektów badawczo-rozwojowych). Wykazuje się nieprzerwaną partycypacją w przedsięwzięciach naukowych (ciągłość zaangażowania w projekty badawczo-rozwojowe). Ze specyfiki tych projektów (przeważnie działania badawczo-rozwojowe finansowe przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju) wynika przedmiot badań – aspekty technosfery funkcjonowania systemu ochrony przeciwpożarowej w Polsce.

Ponadto, o istotnej aktywności naukowej habilitanta świadczą te związane z krajowymi i międzynarodowymi konferencjami naukowymi. Przed uzyskaniem stopnia naukowego doktora nauk o bezpieczeństwie były to 3 przedmiotowe aktywności. Natomiast po uzyskaniu tego stopnia sprawozdano aż 41 wystąpień konferencyjnych i udziałów w panelach eksperckich podczas konferencji naukowych (jako moderator oraz uczestnik), co jest godne podkreślenia i świadczy o ponadprzeciętnym zaangażowaniu w rozpowszechnianie wyników badań naukowych. Aktywność Pana dr. Jacka ZBOINY pod tym kątem została podkreślona poprzez zaangażowanie w 7 komitetów organizacyjnych konferencji krajowych i międzynarodowych, a także aż 40 ich naukowych odpowiedników.

Za istotną aktywnością naukową przemawiają również publikacje autorstwa i współautorstwa kandydata, do czego ustosunkowano się w innych częściach niniejszej recenzji.

Pan dr Jacek ZBOINA jest członkiem 2 krajowych organizacji naukowych (Rady Ochrony Dóbr Kultury w Komendzie Głównej PSP, a także Polskiego Stowarzyszenia Nauk o Bezpieczeństwie, w tym Sudeckiego Oddziału Polskiego Stowarzyszenia Nauk o Bezpieczeństwie). Odbył dwa, dwumiesięczne, krajowe staże naukowe (w Akademii Marynarki Wojennej im. Bohaterów Westerplatte w Gdyni oraz Uniwersytecie Jana Kochanowskiego w Kielcach). Zrealizował je w okresie po uzyskaniu stopnia naukowego doktora nauk o bezpieczeństwie. Dodatkowo angażował się w m. in. prace redakcyjne czasopisma „Bezpieczeństwo i Technika Pożarnicza”, „Ochrona Przeciwpożarowa”, prace Polskiego Komitetu Normalizacyjnego, prace Polskiej Grupy Jednostek Certyfikujących, prace Stowarzyszenia Inżynierów i Techników Pożarnictwa, prace redakcyjne czasopisma „Safety & Fire Technology”, w Radę Naukową czasopisma Security & Alarm Systems, w Radę Naukową Zeszytów Naukowych Pro Publico Bono, w Radę Naukową CNBOP-PIB, w Grupę Roboczą ds. Przemysłu Naftowego i Gazowego, w Polski Klaster Badań i Rozwoju Internetu Rzeczy – Inkubator Starter, a także jest członkiem Klubu wiedzy Harvard Business Review Polska Club. Po uzyskaniu stopnia naukowego doktora nauk o bezpieczeństwie Pan dr. Jacek ZBOINA bardzo mocno zaangażował się w recenzowanie i opiniowanie materiałów (w tym publikacji) naukowych. W rezultacie czego zaopiniował 7 artykułów naukowych (jako redaktor tematyczny w czasopiśmie naukowym), dokonał 24 recenzji artykułów naukowych, zrecenzował 3 książki, 7 standardów technicznych oraz 1 opracowanie branżowe (na rzecz Komendy Głównej PSP).

Kandydat był zaangażowany jako ekspert merytoryczny w prace zespołu nadzorującego realizację 1 projektu badawczo-rozwojowego finansowanego za pośrednictwem NCBR.

Reasumując, stwierdza się prowadzenie przez Pana dr. Jacka ZBOINĘ aktywności naukowej istotnej dla rozwoju dyscypliny nauk o bezpieczeństwie. Co warto podkreślić, miała ona charakter interdyscyplinarny. W konsekwencji habilitant był istotnie zaangażowany w poszukiwanie rozwiązań m. in. problemów natury społecznej (charakterystycznych dla nauk o bezpieczeństwie, głównie w odniesieniu do ochrony przeciwpożarowej), czerpiąc z dorobku nauk o zarządzaniu i jakości, a także inżynierii bezpieczeństwa. Efektywnie wykorzystał szanse, jakie wiązały się z miejscem pełnienia służby i etapem kariery naukowej. Wykazał się w tym samodzielnością, inwencją twórczą, zdolnością moderowania prac zespołów badawczych, efektywnością współpracy z instytucjami i organizacjami otoczenia społeczno-gospodarczego, a także otwartością na rozpowszechnianie wyników badań naukowych w kraju i za granicą. W opinii recenzenta, dr Jacek ZBOINA wniósł istotny wkład w rozwój dyscypliny nauk o bezpieczeństwie.

3.8. Informacje o osiągnięciach dydaktycznych, organizacyjnych i popularyzujących naukę

Pan dr Jacek ZBOINA od ponad 20 lat jest zawodowo związany z branżą ochrony przeciwpożarowej. Przez większość tego czasu pełnił obowiązki kierownicze, w tym te związane z certyfikacją i dopuszczeniami wyrobów ochrony przeciwpożarowej, był doradcą Komendanta Głównego PSP, a także zastępcą Dyrektora CNBOP-PIB. Angażował się w liczne przedsięwzięcia projektowe, w których również pełni funkcje kierownicze. Miał istotny wpływ na organizowanie działalności CNBOP-PIB w zakresie nauk o bezpieczeństwie. Brał udział w corocznym badaniu potrzeb rynkowych, tworzeniu ofert i szczegółowych programów szkolenia i doskonalenia zawodowego, tworzył założenia organizacyjne i biznesowe związane z Działalnością CNBOP-PIB, oceniał i recenzował zatwierdzanie materiałów i podręczników do szkoleń, a także prowadził szeroką współpracę z innymi podmiotami instytucjonalnymi. W latach 2012-2021 zaangażował się w realizację imponującej liczby 379 szkoleń specjalistycznych. W samym tylko 2021 r. ustalał plany 35 szkoleń specjalistycznych, oceniał ich aktualność i zawartość merytoryczną, a także wdrażał nowe propozycje szkoleniowe. W 2016 r. opracował 8 programów szkoleń przeznaczonych dla rzeczoznawców do spraw zabezpieczeń przeciwpożarowych. Partycypował w przedsięwzięciu pn. Partnerstwo dla edukacji o bezpieczeństwie. Uczestniczył w pracach komitetów organizacyjnych 7 konferencji krajowych. Angażował się w prace gremiów powołanych przez Komendanta Głównego PSP. Na podkreślenie zasługuje jego współpraca z otoczeniem społecznym i gospodarczym. Jej wyrazem są liczne wyróżnienia i odznaczenia (indywidualne i projektowe) za działalność dydaktyczną, organizacyjną i popularyzującą naukę (14 dyplomów, podziękowań i wyróżnień; 8 medali i odznak). Dominująca część osiągnięć w tym zakresie ma pośrednie znaczenie dla rozwoju nauk o bezpieczeństwie, jest bowiem związana z technosferą funkcjonowania systemu bezpieczeństwa pożarowego. Na popularyzację nauki miały wpływ jego wystąpienia na konferencjach naukowych opisanych we wcześniejszej części recenzji.

4. Wnioski końcowe

W ocenie recenzenta, osiągnięcie naukowe habilitanta będące podstawą ubiegania się o nadanie mu stopnia naukowego doktora habilitowanego w dyscyplinie nauk o bezpieczeństwie (tj. J. Zboina, *Bezpieczeństwo pożarowe – rozważania na gruncie teorii i praktyki*, Wyd. CNBOP-PIB, Józefów 2018, ISBN: 978-83-948534-4-0, DOI: 10.17381/2018.5) **odpowiada** wymaganiom określonym w art. 219 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 574 ze zm.). Jest to bowiem monografia wydana przez wydawnictwo, które w roku opublikowania w ostatecznej formie było ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. a tejże ustawy, a także stanowi znaczny wkład w rozwój dyscypliny nauk o bezpieczeństwie poprzez określenie specyfiki i umiejscowienie problematyki bezpieczeństwa pożarowego i ochrony przeciwpożarowej w przedmiocie badań naukowych

prowadzonych w ramach tej dyscypliny, a także wskazanie kierunków badań naukowych mogących mieć przełożenie na rozwój nauk o bezpieczeństwie.

W związku z powyższym, wnoszę o dalsze procedowanie sprawy o nadanie Panu dr. Jackowi ZBOINIE stopnia naukowego doktora habilitowanego w dyscyplinie nauk o bezpieczeństwie.

25.05.22r.

Renek Roman

